

αὐτὴν εἰς τὸ στάδιον τῆς εὐρείας τῶν νεωτέρων ἐθνῶν ζωῆς. Τὰ κεφάλαια προδίδονται, χωρὶς τὰ πλούτη καὶ λησμονῶσι ποτε τὴν πατρίδα καὶ χωρὶς καὶ ἀφαιρῶσι τὴν γοητεῖαν τῆς ἐντίμου πενίας. Αἱ ἐπιστῆμαι τελειοποιεῦνται· ὑποφύσκει ἡ ἀρχαία λάμπρις αὐτῶν· ὁ δὲ ναὸς τῶν περιλαμβάνει τὰ νήματα αὐμπαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων διπλασιάζεται· καχύτερον τῶν μέλλον προοδευτικῶν τῆς ἐποχῆς ἐθνῶν· ὁ πολλαπλασιασμός αὐτοῦ εἶναι τὸ πύρισμα ὅλων τῶν κοινωνικῶν ὄρων, τῆς εὐρωστείας, τῆς ἐθνικῆς ζωῆς. Ἐν τῷ μετὰ τὴν ἑλευθερίαν ἀντρέφει τὰ τέκνα τῆς· μὴ χαρῇ ὁ ἀπολυτισμός ὅτι τὰ πρῶτα βήματα αὐτῶν εἶναι ἀθέβαια καὶ ἐλισθηρά, διότι ὁ εὖρη πάντοτε ἰσχυρὰς δυνάμεις ἐνώτερος ἐντὸς τῶν παίδων αὐτῶν τῆς ἐλευθερίας ἵνα τῷ ἀντιταχθῶσι· μὴ χαρῇ ὁ ἀπολυτισμός διὰ τὰς παραφωνίας τῆς πρώτης αὐτῶν ἐνεργείας· τοιοῦτοτρόπως οἱ λαοὶ συνειθίζουσιν εἰς τὸν ἀνδρικὸν βηματισμόν· προσφῶς τῶν λαῶν εἶναι ἡ φύσις, καὶ ὁ χρόνος διδάσκαλος. — Ἀλλὰ τί βλέπω;

Ἡ ἐλευθερία ἀνέβησα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν ἐλληνικῶν Ἀλπεων ἔχει προσηλωμένους εἰς τὸν ὀρίζοντα τοὺς ὀφθαλμούς· ἔχει τὸ βλέμμα σκυθρωπὸν, βαρὺ· ἀτενίζει πρὸς τὴν μεγάλην Πατρίδα. Ὑπὸ τὸ βλέμμα αὐτῆς μετρεῖ ὁ Ἑλληνισμός τὰς δυνάμεις του. Μακχόροι οἱ λαοὶ ἐκείνοι, οἵτινες ἀπὸ σταθμοῦ εἰς σταθμὸν ἔχουσι τὴν δύναμιν καὶ ἀναθεωροῦσι τὴν ἀρχὴν τῆς ὑπάρξεώς των.

Ἀπαιτεῖται εἰς στέφανος διὰ τὸ ἀνοιγόμενον στάδιον. Ἄς κατασκευάσωμεν αὐτὸν τὸν στέφανον ἀπὸ τὰ ἀνθή τοῦ ἔκρος τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς.

Ἐλθέ, ὦ νέα γενεά, ἔλθέ καὶ πλέξῃς αὐτὸν τὸν στέφανον ὑπὸ τὸ ἄσμα, τὸ ὅποτον αἱ περιπτάμεναι αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἱεραίσκαι τῶν προγόνων καὶ τῶν πατέρων ἄδουσι ἐν τῇ κοινωνίᾳ ταύτῃ τῶν ψυχῶν. Ἀκούσατε. . . . Εἶναι ἡ αἰωνία στροφή αὐτῆς τῆς οὐρανίας μελωδίας!

Ἡ εὐδαιμονία ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ, καὶ ἡ ἐλευθερία ἐν τῇ ἀνδρείᾳ.

(Φωναὶ ΖΗΤΩ ΤΟ ΕΘΝΟΣ. Παρατεταμένα χειροκροτήματα).¹

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΕΠΑΡΧΙΩΝ ΔΡΑΜΑΣ, ΖΙΧΝΗΣ
ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΠΟΛΕΩΣ. 2

γ' Ἐπαρχία Ἐλευθερουπόλεως.³

Ἐκ τῶν ἐκτετακμένων, τερπνῶν καὶ ἱστορικῶν ἐπαρχιῶν Δράμας καὶ Ζίχνης ἀναχωροῦντες πρὸς στιγμὴν καὶ πρὸς ταῖς ὑπορεΐαις τοῦ ὄρους Παγ-

¹ Ἐκ τῶν ἐστενογραφημένων πρακτικῶν τοῦ Συλλόγου. — ² Συνέχ. ἀπὸ σελ. 123 καὶ τέλος.
³ Ἡ Ἐπαρχία αὕτη κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα τὴν ἡ ἐξδομήν καὶ τελευταίαν τῶν ἐπικειμένων εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν τῶν Φιλιππῶν ἐπισκοπῶν.

γαίου παρὰλίως μέχρι Καβάλλας τὴν μικρὰν μὲν ἀλλ' ἐπίσης ὠραίαν καὶ ἱστορικὴν ἐπαρχίαν Ἐλευθερουπόλεως διατρέχοντες, ὡς μέλλοντες νὰ ἐπα-
νέλθωμεν εἰς τὴν σύντομον μὲν ἀλλ' ἀκριβὴ ὅσον ἐνεστὶν ἐξιστόρησιν τῶν ἐν
αὐταῖς ἀρχαιοτάτων καὶ μεσαιωνικῶν μεγάλων τε καὶ μικρῶν πόλεων, πρῶ-
τον αὐτῆς πολίχνιον ἀπαντῶμεν τὸ *Πράβιον*¹.

Πράβι καὶ Πράβιον (τὸ). Εἰς ἀπόστασιν τριῶν περίπου ὥρων ἀπὸ τῆς πό-
λεως τοῦ Φιλίππου παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Παγγαίου καὶ μεσημβρινῶς
αὐτοῦ κειμένη ἡ πολίχνη κτῆται ἐν μικρᾷ μὲν καὶ πετρῶδει, ἀλλὰ πάλιν ὠραίᾳ
κοιλιάδι διασχιζέται ὑπὸ λάγκου, διακρινόντος τὴν πολίχνην εἰς δύο κυρίως
τμήματα, ἔχει δὲ κήπους ἀειθαλεῖς καὶ ὕδατος διαυγῆ. Κάτωθεν τῆς πολί-
χνης ταύτης ἀρχόμενον ἐκτείνεται λεκανοπέδιον εὖφορον καὶ τερπνότατον,
ἀλλὰ κεκχυρμένον ὑπὸ λιμναζόντων ὑδάτων καὶ ἐνεκα τούτου ὡς ἐπὶ τὸ
πλεῖστον μένον ἀκαλλιέργητον. Οἱ κάτοικοι τοῦ *Πραβίου* συγκαταμένου ἐκ
350 Χριστιανικῶν οἰκογενειῶν καὶ 280 περίπου μουσουλμανικῶν, μετέρχον-
ται πλὴν τινῶν ἐξακρέσεων οἱ πάντες σχεδὸν τὴν βορροδευικὴν τέχνην, δια-
τηροῦσι δὲ πάντοτε ἐν ἀνδρῶν καταστάσει τῇ συνῶρμῃ τοῦ ἐκάστοτε τῆς
ἐπαρχίας ἐπισκόπου Ἑλληνικὸν σχολεῖον, ἀλλὰ στεροῦνται δυστυχῶς παρθε-
ναγωγείου, εἰς οὗ τὴν σύστασιν πρέπει νὰ σπεύσωσιν οἱ φιλόμουσι οὗτοι πο-
λίται, ἐὰν θέλωσι τὴν ἀκράδανταν βῆσιν τῆς κοινωνικῆς μαρφώσεως νὰ θέ-
σωσιν ἐν τῇ πατρίδι των. Ἐν τῇ πολίχνῃ κτῆται ἐδρεύει μουδῆρης (ἐπαρχος
ἢ τάξιος) καὶ ἐν αὐτῇ ἐνδιατρίβει καὶ ὁ ἐπίσκοπος τῆς ἐπαρχίας Ἐλευθερου-
πόλεως ἔχων ἰδίαν κατοικίαν τὴν λεγομένην *Μητροπολίτι*.

Μεσορρήπη (ἡ) [μέσον—ῥοπή]. Πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Παγγαίου ἐπὶ χλοε-
ρᾷ καὶ τερπνῇ θέσσει κειμένη καὶ δύο περίπου ὥρας τῆς θαλάσσης ἀπέ-
χουσα ἡ κωμόπολις αὕτη κατοικεῖται ὑπὸ 300 περίπου Χριστιανικῶν οἰκο-
γενειῶν διατηρουσῶν ἐν μένον δημοτικὸν σχολεῖον, ἔχον καὶ μίαν τάξιν Ἑλ-
ληνικῶν· ἡ κωμόπολις αὕτη, ἥς οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων εἰσὶ τεχνῖται,
μεταρχόμενοι τὴν ὑφαντικὴν, πολιτικῶς μὲν ὑπάγεται ὑπὸ τὸν μουδῆρην
Πραβίου, ἐκκλησιαστικῶς δὲ ὑπὸ τὸν Μητροπολίτην *Ξάνθης*, καί τοι ἐν τῇ
περιφερείᾳ τοῦ Ἐπισκόπου Ἐλευθερουπόλεως κειμένη ὡς καὶ τὸ Ποδογόριον.

Ποδόριον καὶ Ποδογόριον (τὸ). Τὸ ὠραῖον ταῦτο χωρίον ὀνομασθὲν οὕτω,
καθὼ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Παγγαίου κείμενον, περιέχει μικτὸν πλη-
θυσμὸν ἐκ Χριστιανῶν καὶ Τούρκων, ὀλιγωτέρων ὄντων τῶν τελευταίων, εἰς
200 οἰκογενείας συμποσούμενον. Οἱ φιλομαθεῖς Χριστιανοὶ τοῦ χωρίου τούτου,
καί τοι ὀλίγιστοι ὄντες, διατηροῦσι σχολεῖον δημοτικόν, εἰς τὸ ὅποτον φοι-
τῶσι 45 περίπου μαθηταί, καὶ τὸ ὅποτον ἔχει καὶ μίαν τάξιν Ἑλληνικῶν
μαθημάτων διὰ τοὺς προηγμένους μαθητάς.

¹ Πράβι ἡ σλαβωνικὴ γλῶσσα λέγει τὸ δίκαιον· ὥστε τὸ ὄνομα ταῦτο ἀντιστοιχεῖ πρὸς
τὴν Δικαίαν τῆς Ἑλληνικῆς. Δικαία πόλις Ἑλληνίς, ἀποικὸς τῆς Ἀνδρου, ὑπῆρχε τὸ
πάλαι ἐπὶ τούτῃ ἄκρῃ τῆς Θράκης πρὸς τὸ Ἀγαθὸν πέρατος· ὥστε καὶ τὸ Πράβιον ἐλέγετο
Δικαία τὸ πάλαι ἢ Δικαίς (ἰδὲς).

Καραγιάννη (ή). Ἡ κώμη αὕτη, πλησίον τῆς ὁποίας οἱ Νορμαννοὶ κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τῷ 1185 μ. Χ. κειμένη μεσημβρινῶς καὶ πρὸς τὰς ὑπαρξίας τοῦ Παγγαίου ἐν καταφύτῳ θέσει, κατοικεῖται ὑπὸ 140 περίπου μωαμεθανικῶν οἰκογενειῶν καὶ 160 Χριστιανικῶν, διατηρουσὼν ἐν καλῶν δημοτικῶν σχολεῖον μετὰ καὶ δύο τάξεων Ἑλληνικῶν μαθημάτων. Καὶ ἡ Καραγιάννη, κειμένη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἐλευθερουπόλεως, ἐκκλησιαστικῶς ὑπάγεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Μητροπολίτου Ξάνθης, ὡς καὶ τὸ Ὀρσανον.

Ὀρσανον¹ (τὸ). Τὸ μικρὸν τοῦτο χωρίον κείμενον παρὰ τῷ Στρυμονικῷ κόλπῳ, παρ' οὗ καὶ τὸ ὄνομα ἔλαβε, διότι ὡς γνωστὸν ὁ κόλπος αὗτος λέγεται καὶ κόλπος τοῦ Ὀρσανου ἢ τῆς Κοντέσης, εἶνε κτῆμα ἰσχυροῦ τινος τῆς ἡμέρας τῶν μερῶν ἐκείνων Ὀθωμανοῦ καὶ κατοικεῖται ὑπὸ ὀλίγων Χριστιανῶν καὶ τινων Ἀθιγγάνων, καλλιεργούντων τὰ κτήματα τοῦ κυρίου των, ὅστις μεταχειρίζεται τοὺς δυστυχεῖς τούτους ζευγίτας ὡς ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ τοὺς Ἑλλώτας οἱ Σπαρτιῆται ἀπηνῶς καὶ τυραννικώτατα.

Μουστέρια (ή). Ἡ ὥραία αὕτη κώμη παρὰ τὰς ὑπαρξίας τοῦ ὄρους Παγγαίου καὶ πλησίον ἐνός φάραγγος κειμένη κατοικεῖται ὑπὸ 300 περίπου Χριστιανικῶν οἰκογενειῶν καὶ τινων Ὀθωμανικῶν, διατηρεῖ δὲ δαπάνη τῆς κοινότητος ἀλληλοδιδασκτικὸν σχολεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον φοιτῶσιν ἀρετοὶ μαθηταί. Ἐκ τῶν κατοίκων τῆς κώμης ταῦτες πλεῖστοι μὲν εἰσιν ὀφάνται, ὡς καὶ οἱ τῆς Μεσορρύπης, ὀλίγιστοι δὲ ζευγίται καλλιεργοῦντες τὰ κτήματά των.

Παλαιοχώρι (τὸ). Τὸ μικρὸν τοῦτο χωρίον συγκείμενον ὑπὸ 60 μόλις Χριστιανικῶν οἰκιῶν, καὶ περισσοτέρων Ὀθωμανικῶν, κεῖται ἐντός κοιλάδος τινὸς τοῦ Παγγαίου ὀρκίας καὶ καταφύτου, κέκτεται δὲ μικρὸν τι σχολεῖον κοινὸν ὑπὸ τῶν κατοίκων λεγόμενον. Περὶ τὸ χωρίδιον τοῦτο, ὅπερ ἄλλοτε ἦτο πολὺ μέγαλον, καταστραφὲν δὲ ὀνομάσθη ὑπὸ τῶν κατοικοῦντων αὐτὸ ζευγιδῶν Παλαιοχώρι, σώζονται εἰσέτι τρεῖς πύργοι βυζαντινῆς ἐποχῆς.

Τσιεύσα (ή). Τὸ ἀσήμαντον τοῦτο χωρίδιον κείμενον ἐντός πετρώδους δάσους μεσημβρινῶς τοῦ ὄρους Παγγαίου περιέχει 100 μόνον ψυχάς. Σχολεῖον ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχει, ἀλλ' ὁ ἱερεὺς τοῦ χωρίου διδάσκει εἰς τὸ προκύλιον τῆς ἐκκλησίας τὴν Ὀκτώηχον καὶ τὸ Ψαλτήριον κατὰ τὴν παλαιὰν μέθοδον. Οἱ κάτοικοί εἰσι γεωργοί.

Ἐλευθεραί (αἱ). Τὸ ὀνομαστὸν τοῦτο χωρίδιον ἐπὶ τῶν ἐρείπειων τῆς μεσαιωνικῆς Ἐλευθερουπόλεως καὶ πολὺ πλησίον τῆς θέσεως τῆς ἀρχαιοτάτης πόλεως Δάτου κείμενον, εἶκοσι δὲ μόνον λεπτά τῆς ὥρας ἀπέχον τῆς ἀρχαίας Νεαπόλεως (Παλαιᾶς Καβάλλης) σὺγκεῖται νῦν ὑπὸ 50 μόλις Χριστιανικῶν οἰκιῶν. Καὶ οἱ τοῦ χωρίου τούτου κάτοικοί εἰσι γεωργοί, κέκτην-

¹ Περὶ τὸ χωρίον τοῦτο σώζονται εἰσέτι τὰ εἱρεῖα τῆς ἀρχαιοτάτης πόλεως Φάγρητος, εὐρίσκονται δὲ ἀπὸ κειροῦ εἰς κειρὸν αὐτόν, ὑπὸ τῶν γεωργῶν καὶ ἀρχαῖα νομίσματα.

ται δὲ καὶ οὗτοι μικρὸν τι σχολεῖον, ἐν ᾧ διδάσκει ἐντόπιός τις γραμματο-
διδάσκαλος. Βορειοανατολικῶς τοῦ χωρίου κεῖται ὁ λιμὴν τῆς Νεαπόλεως,
πανῶν Λευθεράς ἢ Ἐλευθέρος καλούμενος ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων.

Νοζηλά καὶ Νοσηλά (ἡ). Τὸ χωρίον τοῦτο πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Παγγαίου,
καὶ παρὰ τὴν θάλασσαν κείμενον ἡγοράσθη παρὰ τινος Βέη Ὁθωμανοῦ ἐκ
Δράμας ἀντὶ ἀδροτάτης τιμῆς ὑπὸ τῶν τὸν γηραιὸν Ἀθω κατακλυσάντων καὶ
διὰ πολλῶν μηχανορραφῶν κτηκτησάντων τὰς ὁποίας ἤδη κατέχουσιν ἐν
τῇ ἀγιωνύμῳ καὶ Ἑλληνικωτάτῃ ἐκείνῃ χώρᾳ θέσεις Ῥώσων ραποφόρων ἐπι-
σκοπῶ, ὃν πάντεσσι εὐμαρῶς δύναταί τις νὰ μαντεύσῃ. Ἐπὶ τοῦ παρόντος δια-
μένουσιν αὐτόθι πεντήκοντα περίπου Ῥῶσοι μοναχοί!!! Ἡ Νοζηλά κεῖται ἐπὶ
χλοεροῦ καὶ τερπνοῦ λεκανοπεδίου, ἔχουσα ἀφθονα ὕδατα, καὶ ἀπέχει μίαν
καὶ ἡμίσειαν περίπου ὥραν τοῦ Πραβίου.

Νικησιανή (ἡ). Ἡ ὥρτια καὶ ὑγιεινὴ αὕτη ἐνεκα τοῦ καθαροῦ ἀέρος, τῆς
καθαρᾶς ἀτμοσφαίρας καὶ τῶν διαυγῶν ὑδάτων κώμη κειμένη ἐντὸς λίαν
τερπνῆς καὶ καταφύτου τοῦ Παγγαίου κοιλάδος καὶ ὑπὸ 200 περίπου Χρι-
στιανικῶν οἰκιῶν συγκειμένη διατηρεῖ ἐν δημοτικὸν σχολεῖον. Οἱ δὲ κάτοι-
κοι αὐτῆς εἰσι γεωργοὶ καὶ τινες αὐτῶν ὑλοτόμοι.

Αὐλὴ (ἡ). Τὸ ἀσήμαντον μὲν, ἀλλ' ὠραῖον καὶ ὑγιεινὸν τοῦτο χωρίδιον ἐπὶ
τοῦ ὄρους Παγγαίου κείμενον καὶ ὑπὸ 400 περίπου ψυχῶν οἰκούμενον διατη-
ρεῖ σχολεῖόν τι, ἐν ᾧ διδάσκονται τὰ κοινὰ λεγόμενα γράμματα ὑπὸ τοῦ
ιερέως τοῦ χωρίου τούτου.

Φτέρη (ἡ). Χωρίδιον καὶ τοῦτο μικρὸν ἐντὸς χλοερᾶς κοιλάδος κείμενον καὶ
οὕτως ὀνομασθὲν ἐκ τῆς πτέριδος (φτέρης) φυτοῦ, ὅπερ πλημμυρεῖ τὰ μέρη
ταῦτα. Καὶ οἱ τοῦ χωρίου τούτου κάτοικοι εἰσι γεωργοί, διατηροῦσι δὲ
γραμματοδιδασκαλεῖόν τι, ἐν ᾧ διδάσκεται ἡ Ὀκτώηχος καὶ τὸ Ψαλτήριον.

Πόμπλη (ἡ). Καὶ ἡ κώμη αὕτη παρὰ τὰς ὑπαρείας τοῦ Παγγαίου κειμέ-
νη κατοικεῖται ὑπὸ Χριστιανῶν ἀριθμούντων 200 περίπου ψυχάς, κέκτηται
δὲ δημοτικὴν σχολὴν, εἰς ἣν φοιτῶσι τριάκοντα περίπου μαθηταί. Οἱ κά-
τοικοί τῆς ἀνεξαιρέτως εἰσι ζευγίται καλλιεργοῦντες τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰς
ἀμπέλους τῶν.

Καβάλλα (ἡ). Ἡ κατὰ τὸν μεσαιῶνα Χριστούπολις καλουμένη αὕτη
πόλις, κειμένη βορειοανατολικῶς τῆς ἀρχαίας Νεαπόλεως (Παλιχᾶς Κα-
βάλλας) ἐπὶ ἀποκρήμνου βράχου προβάλλοντος εἰς τὴν θάλασσαν, ἔχει λαμ-
πρὰν τοποθεσίαν καὶ μικτὸν πληθυσμὸν ἐκ Χριστιανῶν καὶ Τούρκων, εἶνε
ἐμπορικὴ πόλις, καθότι δι' αὐτῆς γίνονται αἱ ἐξαγωγαὶ τῶν τῆς ἀνατολικῆς
Μακεδονίας καὶ δυτικῆς Θράκης προϊόντων καὶ αἱ εἰσαγωγαὶ πάντων τῶν
αὐταῖς ἀναγκαίων, καὶ τοι στερουμένη καλοῦ λιμένος, σώζεται δὲ εἰσέτι μετ'
ἄλλων ἀσημάντων Βυζαντικῆς καὶ Τουρκικῆς ἐποχῆς ἐρειπίων τὸ τεῖχος,
δι' οὗ τῷ 1307ῳ μ. Χ. Ἀνδρόνικος ὁ πρεσβύτερος ὠχύρωσεν αὐτήν. Ἡ Κα-
βάλλα, ἐν ᾗ ἐδρεύει καὶ μακάμης (ἐπαρχος), ὑπαγόμενος ὑπὸ τὸν μουτεσαρί-

γην (διοικητήν) τῆς Δράμας, καὶ ὑπάρχουσιν ὑπαπροξενεῖα τῶν ξένων δυνάμεων Ῥωσσίας, Αὐστρίας, Γαλλίας, Ἰταλίας καὶ Ἑλλάδος, ἐκκλησιαστικῶς ὑπάγεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Μητροπολίτου Ξάνθης, οἱ δὲ φιλόμουσοι Χριστιανοὶ κάτοικοι αὐτῆς, πλεῖστοι τῶν ὁποίων εἰσὶν ἔμποροι, διατηροῦσιν ἐπαινετῶς Ἑλληνικὸν σχολεῖον μετὰ ἀλληλοδιδασκτικοῦ τῶν ἀφένων καὶ Παρθεναγωγεῖον ἐν ἀνθηρᾷ πάντοτε καταστάσει.

Ἡ ἐν τῇ νέᾳ Πιερίᾳ κυρίως κειμένη ἐπαρχία Ἑλευθερουπόλεως ¹ ὀνομασθεῖσα οὕτως ἐκ τῆς μεσαιωνικῆς «Ἑλευθερουπόλεως», ἥς τὸ ὄνομα ὀλίγον παρεφθαρμένως διατηρεῖ τὸ μέχρι τοῦ νῦν ἐπὶ τῆς ἰδίας θέσεως κείμενον καὶ Ἑλευθεραί ὑπὸ τῶν ἐγγυρίων καλούμενον χωρίον, συνίσταται ἐκ τῶν ὀλίγων περιγραφέντων πολυχνίων καὶ χωρίων, ὑπαγομένων ἐκκλησιαστικῶς μὲν ὑπὸ τὸν Ἐπίσκοπον Ἑλευθερουπόλεως, (πλὴν τῶν ἐξῆς Καβάλλας, Μεσορρόπης, Καραγιάννης καὶ Ὀρφάνου, ἅτινα, καὶ περ κείμενα ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἑλευθερουπόλεως, ὑπάγονται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Μητροπολίτου Ξάνθης) πολιτικῶς δὲ ὑπὸ τὸν μουδῆρην Πραβίου, πλὴν τῆς Καβάλλας ἐχούσης ἑπαρχόν, ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη, ὑπαγόμενον ὑπὸ τὸν μουτσαρίφην τῆς Δράμας.

Περαιόντες ἐνταῦθα καὶ τὴν τῆς ἐπαρχίας Ἑλευθερουπόλεως περιήγησιν ἡμῶν καὶ προτιθέμενοι, ὥς ἐν ἀρχῇ τῆς πραγματείας ἡμῶν ταύτης ὑπεσχέθημεν, διὰ βραχέων ² νὰ ἐκθέσωμεν τῶν τριῶν ἐπαρχιῶν τὰς μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος καὶ Νέστου ποταμῶν κειμένας ἀρχαίας τε καὶ μεσαιωνικὰς πόλεις διαιροῦντες αὐτὰς εἰς ἀνατολικὰς καὶ μεσημβρινοδυτικὰς, ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν ἐπαρχίαν Δράμας ἀρχόμενοι τῆς ἐκθέσεως ἀπὸ τῶν κειμένων ἐν τῇ ἱστορικῇ πεδιάδι τῶν Φιλίππων.

Ἀρχαιολογικά.

Ἐν τῇ *Ἡδωνίδι*, τῇ τερπνῇ καὶ χαριέσσει ταύτῃ πεδιάδι, ἥτις διηρεῖτο τὸ πάλαι κυρίως εἰς τρία μέρη, καὶ τὸ μὲν μεσημβρινοδυτικὸν μέ-

¹ Σημειώτέον ἐνταῦθα ὅτι ἡ Ἐκκλησιαστικὴ αὕτη ἐπαρχία περιέχει καὶ τρία ἄλλα χωρία, τὰ Λακκοδίχεια, τὸ Τσερέπλενι καὶ τὴν Κρομμύσαν, τὰ ὅποια, ὡς ἐν τῇ περιγραφῇ αὐτῶν εἶπομεν, καθὼς κείμενα ἐν τῇ διοικητικῇ περιφερείᾳ τῆς ἐπαρχίας Ζίχνης πολιτικῶς μὲν ὑπάγονται εἰς τὸ Ζελειάχοβον, ἔδραν τοῦ καϊμακάμη (ἐπαρχοῦ) τῆς Ζίχνης, ἐκκλησιαστικῶς δὲ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἐπισκόπου Ἑλευθερουπόλεως.

² Ἐτενεστάτην περιγραφὴν τῆς ἀρχαιολογικῆς καταστάσεως τῶν τριῶν τούτων ἐπαρχιῶν καὶ ἐν γένει πάσης τῆς Μακεδονίας, δύνανται οἱ φιλόμαχοι ἀναγνῶσται νὰ εὕρωσιν εἰς τὰ «Μακεδονικά», τὰ σπουδαῖα ταῦτα συγγράμματα, τοῦ ἐπὶ εἰκοσαετίᾳ περίπου διὰ τε τῆς εὐδοχίμου ἐν Μακεδονίᾳ διδασκαλίας καὶ τῶν συγγραφῶν του μοχθήσαντος ὑπὲρ αὐτῆς κ. Μ. Δήμιτσα, τὰ ὅποια καὶ ἡμεῖς εἶχομεν ὅπ' ὄψιν λαβόντες αὐτὰ ὡς ὑπόγραμον εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν περιγραφὴν τῶν μέρων τούτων, ὡς καὶ εἰς τὰς πραγματείας τῶν κ.κ. G. Perrot καὶ L. Heuzey, οἵτινες περιελθόντες καὶ ἐπιτοπικῶς ἐραυνήσαντες τὰ μέρη ταῦτα ἐποιήσαντο τακτικωτάτην περιγραφὴν αὐτῶν καὶ ἰδίως τῆς θέσεως καὶ τῶν ἐρειπίων τῆς περιωνύμου πόλεως τοῦ Φιλίππου.

ρος ἐκαλεῖτο ἰδίως Ἡδωνίς¹, τὸ δὲ μετὰ τῆς Κερκινίτιδος λίμνης, τοῦ Παγγαίου ὄρους καὶ τοῦ Ἀγγίτου ποταμοῦ περιεχόμενον Φυλλίς² κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου λέγοντος (ἐν 7, 113) «Ἡ δὲ γῆ αὕτη ἢ περὶ τὸ Παγγαίον οὖρος καλεῖται Φυλλίς», τὸ δὲ πρὸς μεσημβρίαν Νέα Πιερία³, ἔκειντο ἀνατολικῶς μὲν αἱ ἐξῆς γνωσταὶ ἀρχαῖαι πόλεις·

Φίλιπποι (οἱ). Ἡ περιώνυμος αὕτη πόλις κτισθεῖσα τῷ 360 π. Χ. ὑπὸ τῶν Θασίων ἐπωνομάσθη Κρηνίδες ἐκ τῶν ἐκ τοῦ ἐδάφους ἀναβρυόντων ὑδάτων, ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν τριῶν ἐτῶν, ἦτοι τῷ 357 π. Χ. κυριευθεῖσα ὑπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου Φιλίππου τοῦ Β', κοσμηθεῖσα λαμπρῶς διὰ δημοσίων οἰκοδομῶν καὶ διὰ πολλῶν ἀποίκων ἐπαυξήθεισα μετωνομάσθη διὰ τοῦ ὀνόματός αὐτοῦ, ὅπερ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας μετὰ ταῦτα ἔφερεν. Εἰς τὰ περίεξ τῆς πόλεως ταύτης πρὸς τὸ μεσημβρινοδυτικὸν μέρος τῆς ἐλώδους πεδιάδος συνήφθη κατὰ τὸ 42 ἔτος π. Χ. ἢ τοῦ Ὀκταβιανοῦ κατὰ τοῦ Βρούτου καὶ Κασσίου μάχη. Ἡ πόλις αὕτη εἶνε ἡ πρώτη ἀσπασθεῖσα τὸν Χριστιανισμόν ἐν Μακεδονίᾳ βαπτισθέντος ἐν αὐτῇ τοῦ οἴκου τῆς ἐκ Θουατείρων γυναικὸς Λυδίας ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ συστάσης ἀμέσως Χριστιανικῆς κοινότητος, πρὸς ἣν οὗτος ἀκαλούθως ἔγραψεν ἐκ Ῥώμης τὴν πασίγνωστον πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολήν· γνωστὸν δ' ὅτι ὁ Ἀπόστολος δαρεῖς δημοσίᾳ καὶ τοῖς Ῥωμαῖοις πολίταις ὧν ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, ὅθεν ἐσώθη διὰ θαύματος (Πράξ. Ἀποστ. ις' 12—40). Ἡ πόλις αὕτη τοῦ Φιλίππου ἔκειτο πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ὄρους Συμβόλου παρὰ τῷ Γαγγίτῃ ποταμῷ μετὰ τῶν ἀρχαίων πόλεων Τραγίλου, Δραχέσκου (Δράμης) καὶ Νεαπόλεως δύο περίπου ὥρας τῆς Καβάλλης ἀπέχουσα καὶ ὑφίστατο μέχρι τοῦ ιε' ἡ' αἰ' αἰῶνος μ. Χ.⁴ Ὁ πολίτης ἀπικνέει Φιλίππεος, Φιλιππηνός καὶ παρὰ τῇ Καινῇ Διαθήκῃ Φιλιππησίος.

1 Ἡ χώρα αὕτη ἐκλήθη Ἡδωνίς ἀπὸ Ἡδωνοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Μύδωνος κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον (ἐν λ.) κατ' ἄλλους δὲ ἀπὸ Ἡδωνοῦ ὄρους, κλάδου τοῦ Ἀΐμου, τὸ πρῶτον φαίνεται πιθανώτερον.

2 Φυλλίς ἐκ τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης Φυλλίδος, ἣτις καταραθεῖσα τοὺς Ἀθηναίους ἐκρεμάσθη εἰς τὰς Ἑννέα ὁδοὺς (τὴν Ἀμφίπολιν) κατὰ τὸν σχολιαστὴν τοῦ Ἀισχίνου τὰ ἐξῆς λέγοντα «Ἐννεάκις περὶ τὰς Ἑννέα καλουμένας ὁδοὺς ἡτύχησαν Ἀθηναῖοι διὰ τὰς Φυλλίδας ἀρκάς, ἡ Δημοφῶντας ἐρασθεῖσα καὶ προσδοκῶσα αὐτὸν ἐπανήξειν ἀποτελέσαντα τὰς πρὸς αὐτῶν συνθήκας καὶ ἐννεάκις ἐπὶ τὸν τόπον ἐλθοῦσα, ὡς οὐχ ἦκε, κατηράσατο τοὺς Ἀθηναίους τὰς αὐτὰς ἀτυχῆσαι περὶ τὸν τόπον».

3 Νέα Πιερία ἐπωνομάσθη ἐκ τῶν κατοικισάντων αὐτὴν Πιέριων καὶ ὁ σχηματιζόμενος μικρὸς κόλπος Πιερικός. Ἐν τῇ παραλίῳ ταύτῃ χώρα καίεται κυρίως τὰ περισσότερα χωρία τοῦ ἐπισκόπου Ἐλευθεροπόλεως καὶ τινὰ τοῦ Μητροπολίτου Σάνθης.

4 Τοῦτο μαρτυρεῖται σαφῶς καὶ ἀναμφισβητήτως ὑπὸ τε τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ἀναφερούσης Μητροπολίτην Φιλίππων τὸν περὶ τὸ 1670 χρηματίσαντα Γερμανόν, ὅστις φαίνεται τελευταῖος τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ταύτης, καὶ τινος αὐτόθι ἐσχάτως ἀνακαλυφθείσης μικρᾶς ἐκκλησίας οὔσης, ὡς γράφει αὐτόθεν εἰδήμων τις ἀνὴρ, βυζαντιακοῦ ρυθμοῦ καὶ μεταγενεστέρως ἐπαχῆς τοῦ ιε' καὶ ιε' αἰῶνος. Τῆς ἐκκλησίας ταύτης, ἣτις πολὺ πιθανὸν φαίνεται ἡμῖν ὅτι εἶναι αὕτη, αὕτη ἢ ὑπὸ τοῦ περιγρηθέντος τὰ μέρη ταῦτα Γάλλου ἀρχαιολόγου Ηεουζοῦ ἀναφερομένη, οἱ τοῖχοι γέμοντες διαφόρων ἀγιογραφῶν μετ' ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν καλῶς μέχρι τοῦδε διατηρουμένων, προσεπιθεδαίουσι τρανῶς ὅτι αὕτη μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων ἤμαζεν ὡς χριστιανικὴ καὶ καθαρῶς ἑλληνικὴ πόλις.

Τρεῖς τεχνικοὶ γήλοφοι ὑπάρχουσι περὶ τὴν πόλιν ταύτην ἐν τοῖς δυοῖ τῶν ὁπαίων ὁ Βρούτος καὶ ὁ Κάσιος ἐστρατοπέδευσαν, ἐν δὲ τῷ τρίτῳ κατὰ τὴν μυθολογίαν ὑπῆρχεν ὁ τάφος τοῦ Διονύσου, οὗ τὸ μνητεῖον ἔκειτο ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ νῦν χωρίου Μαντηλίου (Μαντηλίου). Ἡ περὶ ἧς ἐν τῇ ὑποσημειώσει λόγον ποιούμεθα πρὸ τεσσάρων μόλις μηνῶν ἀνακαλυφθεῖσα ἐκκλησία εὐρίσκεται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ περιτετειχισμένου γήλοφου ἐντὸς τῆς περιφερείας τῆς ἐρειπωμένης ἡδὲ περιωνύμου πόλεως παρὰ τὴν βόρειαν πλευρὰν τοῦ τείχους, οὗτινος σώζονται εἰσέτι ἔχνη τινὰ, καὶ παρὰ τὴν ἀριστεράν ἄκραν τῆς ἀπὸ Δράμας εἰς Καβάλλαν ἀγούσης νῦν λεωφόρου. Ὡς πρὸς τὴν θέσιν δὲ ἀκριβῶς κεῖται ἀπέναντι τῶν σωζομένων εἰσέτι στηλῶν, αἵτινες, κατὰ τινὰς μὲν ἦσαν θεάτρου, κτισθέντες ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φιλίππου, κατ' ἄλλους δὲ δημοσίας τινὸς τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀποικίας στοᾶς, ὑφ' ἣν συναρχόμενοι οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ στρατηγοὶ τῆς πόλεως ἀπέπειμον τὴν δικαιοσύνην εἰς τὸν λαόν καὶ κατ' ἄλλους ναοῦ τινος τοῦ Κλαυδίου. Σημειωτέον δ' ὅτι τανῦν τὰ πολὺ ἐνδιαφέροντα τὴν ἱστορίαν ἐρείπια αὐτῆς εὐρίσκονται ὑπὸ τὸ ἐκτεταμένον ἔλος, ὅπερ, ὡς ἐν οἰκείῳ τόπῳ εἵπομεν, πολλοὶ τῶν ἱστορικῶν ἐνεκα ἀγνοίας Πρασιάδα λίμνην ἐκάλεσαν, καὶ τὸ ὅποιον καλύπτει δυστυχῶς τὸ εὐφορώτερον μέρος τῆς τῶν Φιλίππων πεδιάδος, ἐν ᾗ μένουσι τεθαμμένοι οἱ θησαυροὶ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων.

Ἄλλαι μικρότεραι ἀρχαῖαι καὶ μεσαιωνικαὶ πόλεις ἦσαν αἱ ἐξῆς.

Δραβῆσκος (ὁ). Τὸ πολίχνιον τοῦτο κείμενον ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς νῦν πόλεως Δράμας εἶχεν ἐπισημότητά τινα κατὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν διὰ τὸν ἐν αὐτῷ μεταξὺ Φιλίππων καὶ Πρακλείας ὑπάρχοντα σταθμὸν ἐν τῇ Ἑγνατία Ῥωμαϊκῇ ὁδῷ.

Νεάπολις (ἡ). (παλαιὰ Καβάλλα). Αὕτη κείμενη ἐν λαμπρᾷ παραλίῳ θέσει πρὸς μεσημβρίαν τῆς πόλεως τοῦ Φιλίππου ἐχρονσίμευε τὸ πάλαι ὡς ἐπίνειον αὐτῆς, εἶνε δὲ μία τῶν ἐπισημοτέρων τῆς ἀρχαιότητος πόλεων διατελέσασα ὡς τριαύτη μέχρι τοῦ 5—7 μ. Χ. αἰῶνος, ὁπότε κατεστράφη ὑπὸ τῶν βαρβάρων. Ἐν τῷ ἀσφαλεστάτῳ καὶ ἱκανῶς εὐρυχώρῳ λιμένι τῆς πόλεως ταύτης ἐστάθμευσεν ὁ στόλος τῶν Ῥωμαίων δημοκρατῶν Βρούτου καὶ Κάσιου κατὰ τὸ 42 ἔτος μ. Χ. καὶ ὀλίγον ὕστερον ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς τοῦτον προσορμισθεὶς μετέβη εἰς τοὺς Φιλίππους. (Πράξ. Ἀποστ. ις' 11—12).

*Δάτος*¹ (ἡ) καὶ *Δάτον* (τὸ). Ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο περὶ τὴν Νεάπολιν (παλαιὰν Καβάλλαν), ὀλίγον κατωτέρω τῆς μεσαιωνικῆς Ἐλευθερουπόλεως καὶ πολὺ πλησίον τοῦ λιμένος, ὅστις καλεῖται νῦν *Λιμὴν τῆς Λευθεριάς*. Ἐνταῦθα κατὰ τὸν Ἡρόδοτον τῷ 466 π. Χ. ἐφανεύθη ὑπὸ τῶν Ἡδωνῶν ὁ

¹ Ἡ Δάτος, τὴν ὁποίαν τινὲς τῶν νεωτέρων λίαν ἐσφαλμένως ταυτίζουσι πρὸς τὴν πόλιν τοῦ Φιλίππου, τοσοῦτον ἐφημίζετο ἐν τῇ ἀρχαιότητι διὰ τε τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς, τὰ νηυπηγία καὶ τὰ μεταλλεῖα τοῦ χρυσοῦ, ὥστε καὶ παροιμία ἐξ αὐτῆς ἐγένετο «Δάτον ἀγαθὸν καὶ ἀγαθὸν ἀγαθίδες».

στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Σωφάνης μαχόμενος, ὅπως τὰ πεπρακείμενα μεταλλεῖα κατακτήσῃ. «Αὐτὸν δὲ Σωφάνεα . . . ἀποθνήσκον ὑπὸ Ἡδωνῶν ἐν Δάτῳ περὶ τῶν μετ' ἄλλων τῶν χρυσέων μαχόμενον» (Ηροδ. 9, 75.)

Τράγυλος καὶ Τρώγυλος (ἡ). Τὸ πολίχνιον τοῦτο εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Πηγγαίου πρὸς μεσημέριαν τοῦ Ἀγγίτου ποταμοῦ καὶ τῆς πύλας τοῦ Φιλίππου κείμενον ἦτο ἐπίσημον ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ, καθότι καὶ νομίσματ' αὐτοῦ φέροντα εὐρέθησαν ἐν Μακεδονίᾳ.

Πίστυρος (ἡ). Ἡ ἀρχαία αὕτη πόλις κειμένη πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Νέστου ποταμοῦ ἀνκοφῆται καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου τὴν ἐκστρατεῖαν τοῦ Ξέρξου ἱστοροῦντος διὰ τῶν ἐξῆς: « . . . μετὰ δὲ ταύτας τὰς χώρας ἰὼν (Ξέρξης) τὰς ὑπειρώτιδας πόλεις παρήτε . . . τῇ δὲ πόλει ταύτῃ ὄνομα ἐστὶ Πίστυρος» (Ηροδοτ. 7, 109).

Πέρη (ἡ). Τὸ πολίχνιον τοῦτο ἔκειτο πρὸς μεσημέριαν τῆς Πιστύρου καὶ ἀπέναντι τῆς νήσου Θάσου κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον.

Σκαπτή ὕλη (ἡ). Αὕτη ἔκειτο ἀνατολικῶς τῆς μεσαιωνικῆς Χριστουπόλεως (νῦν Καβάλλας) καὶ οὐχὶ μακρὰν τῆς παραλίας. ἦτο δὲ, ὡς γνωστὸν, ὀνομαστή διὰ τὰ ἀργυρὰ καὶ χρυσὰ μεταλλεῖα τοῦ Θουκυδίδου, ὅστις ἀπέθανεν αὐτόθι ἐξόριστος. (Ἀνάγνωθι Ηροδ. 7, 112 καὶ Ξενοφ. Ἑλλ. 5, 2, 12).

Ἀκόντισμα (τὸ). Τὸ Ἀκόντισμα ἦτο σταθμὸς τις ἐπὶ τῆς Ἑγνατίας Ῥωμαϊκῆς ὁδοῦ, ἐν ᾧ ἐγίνετο ἡ ἀλλαγὴ τῶν ἵππων. Πρὸς ἀνατολὰς τούτου εἶνε τὰ στενὰ τῆς Καβάλλας, τὰ ὅποια οἱ ἀρχαῖοι ὠνόμαζον πύλας τῶν Σαπαίων, καὶ ἅτινα σχηματιζόμενα ἐκ τῶν κλάδων τοῦ ὄρους Συμβόλου ἀποτελοῦσι τὴν διόδον τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης.

Χριστούπολις (ἡ) (τὰ νῦν Καβάλλα). Ἡ μεσαιωνικὴ αὕτη πόλις ἰδρυθεῖσα μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Νεαπόλεως ἐπὶ ἀποκορήνου βράχου προβάλλοντος εἰς τὴν θάλασσαν εἶχεν ὀχυρωθῆ τῷ 1307 μ. Χ. ὑπὸ Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου διὰ μακροῦ τείχους, ὅπερ καὶ νῦν ἔτι σώζεται.

Χρυσόπολις (ἡ). Καὶ αὕτη ἦτο παράλιος πόλις τοῦ μέσου αἰῶνος, κειμένη πρὸς δυσμὰς τῆς Χριστουπόλεως, ἐσφαιμένως δὲ τινες ταυτίζουσιν αὐτὴν μετὰ τῆς Ἀμφιπόλεως (ὅδε Μακεδ. Μ. Δήμιτσα σελ. 565).

Ἐλευθερούπολις (ἡ). Αὕτη ἔκειτο ἐπὶ τῆς θάλασσης τοῦ μέχρι τοῦ νῦν ὀλίγον παρεσθαρμένως διχοσώζοντος τὸ ὄνομα αὐτῆς χωριδίου Ἐλευθερά εἰκοσιμόνον λεπτά τῆς ὥρας ἀπέχουσα τῆς Νεαπόλεως (Παλαιᾶς Καβάλλας) καὶ ἔτι ὀλιγώτερον τῆς περὶ τῆς ἀνωτέρου εἵπομεν ἀρχαιοτάτης πόλεως Δάτου. Ἐρείπια αὐτῆς σώζονται εἰσέτι αὐτόθι. Βορειοανατολικῶς τῆς Ἐλευθερουπόλεως καὶ πολὺ πλησίον αὐτῆς κεῖται ὁ λιμὴν τῆς ἀρχαίας Νεαπόλεως.

1 Αὕτη ὡς καὶ ἡ Χρυσόπολις ἐκκλησιαστικῶς ἀπετέλουν ἐπισκοπὰς ὑπαγομένας εἰς τὴν ἐκαιοδοσίαν τοῦ Φιλίππου, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ὁποίων ἠνέθη ὁ Μητροπολίτης τίτλος μετὰ τοῦ τῆς Δράμας διατηρήσας μέχρις ἐσχάτων τὸ ὄνομα τῆς ἐκλιποῦσας πόλεως ὡς Φιλίππων καὶ Δράμας.

Μεταβαίνοντες ἔδην εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν μεσημερινοδυτικῶς τῆς Ἠδωνίδος κειμένων ἀρχαιοτάτων τε καὶ μεσαιωνικῶν πόλεων ἀρχόμεθα ἀπὸ τῆς περιωνύρου Ἀμφιπόλεως.

Ἀμφίπολις (ἦ). Ἡ ἀρχαιοτάτη καὶ ἐπισημοτάτη αὕτη πόλις, ἥτις ἀρχαιότερον ὑπὸ τῶν πρώτων κατοίκων αὐτῆς Ἠδωνῶν Ἐννέα ὁδοὶ ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θουκυδίδου λέγοντος τὰ ἑξῆς κ. . . Ὡς οἰκοῦντες τὰς τότε καλουμένας ἑννέα ὁδοὺς, νῦν δὲ Ἀμφίπολιν, τῶν μὲν Ἐννέα ὁδῶν αὐτοὶ ἐκράτησαν, ὥς εἶχον Ἠδωνοί» (1, 100.) Ἐκκρίβηθη τῷ 437 π. ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀθηναίων Ἀγνώως τοῦ Νικίου καὶ ἀποικισθεῖσα δι' ἀποίκων μετωνομάσθη ὑπ' αὐτοῦ Ἀμφίπολις διὰ τε τὴν ὠραίαν καὶ περισπνῆ θέσιν, ἣν ἔκ τε τῆς θαλάσσης καὶ ξηρᾶς εἶχε, καὶ διότι περιεβρέχετο ὑπὸ δύο, αὐτὴ συνῆπτε τείχος, βραχιόνων τοῦ Στρυμόνος, ὡς ἱστορεῖ Θουκυδίδης (ἐν βιβλ. 4, § 102). «Καὶ αὐθις ἐνὸς δέοντι τριακιστῷ ἔτει ἐλθόντες οἱ Ἀθηναῖοι, Ἀγνώως τοῦ Νικίου οἰκιστοῦ ἐκπεμφθέντος, Ἠδωνὰς ἐξέλασαντες, ἔκτισαν τὸ χωρίον τοῦτο, ὅπερ πρότερον Ἐννέα ὁδοὶ ἐκαλοῦντο. Ὁρμῶντο δὲ ἐκ τῆς Ἠδωνος, ἣν αὐτοὶ εἶχον ἐμπόριον . . . ἐπιθαλάσσιαν, πέντε καὶ εἰκοσι σταδίους ἀπέχουσα ἀπὸ τῆς νῦν πόλεως, ἣν Ἀμφίπολιν Ἀγνων ὠνόμασεν, ὅτι ἐπ' ἀμφοτέρω περιεβρέαντο τοῦ Στρυμόνος, διὰ τὸ περιέχειν αὐτὴν, τείχει μακρῷ ἀπολαβῶν ἐκ ποταμοῦ ἐς ποταμὸν περιφανῆ ἐς θαλάσσαν τε καὶ τὴν ἡπειρον ὥκισεν». Κατὰ δὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου παρεδόθη τῷ στρατηγῷ τῶν Λακεδαιμονίων Βρασίδας (Θουκ. 4, 103—107) καὶ τῷ 357 π. Χ. κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου πατρὸς τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου διαμείναντ' ἕκτοτε ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Μακεδόνων (ἴδε Αἰσχίν. Περικλ. πρεσβ. 8. καὶ Δημοσθ. κατὰ Ἀριστοκράτους 659) μέχρις οὗ κατακτηθεῖσα ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατέστη μητρόπολις τοῦ α' τμήματος τῆς Μακεδονίας (ἴδε Διοδώρ. 31, 13). Ἡ Ἀμφίπολις μίαν περίπου ὥραν ἀπέχουσα τῆς ἐκβολῆς τοῦ Στρυμόνος καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ ὀχθῆς κειμένη ἔστο εἰς θέσιν ὠραιοτάτην καὶ καταλληλοτάτην πρὸς ἐμπορίαν, εἶχεν ἀφθονον ναυπηγήσιμον ἐὺλικὴν, μεταλλεῖα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ εὐφορώτατην γῆν ὡς ὁ Θουκυδίδης (ἐν βιβλ. 4, § 108.) λέγει καὶ ὁ Πλούταρχος (ἐν βίῳ Κίμωνος 74 καὶ διὰ τοῦτο περιμάχητος κατὰ τὸν Διοδώρον (12, 68) τοῖς πᾶσι ἐγένετο. Διὰ τῆς Ἀμφιπόλεως, ἥτις ἐπὶ Ῥωμαίων κατέστη Μητρόπολις τῆς ἐπικτήτου Μακεδονίας, διήρχετό ποτε ἡ Ἐγκατρία Ῥωμαϊκὴ ὁδὸς καὶ δι' αὐτῆς διήλθε ὁ τῶν ἐθνῶν Ἀπόστολος ἐκ Φιλίππων μεταβαίνων εἰς Θεσσαλονίκην (ἴδε πρᾶξ. Ἀποστ. ιζ'). Τῆς Ἀμφιπόλεως, ἥτις συνοικισθεῖσα τὸ δεύτερον τῷ 1341 π. ὑπὸ Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου ὑφίστατο, ὡς τοῦτο ἐποδείκνυται σαφῶς ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, μέχρι τοῦ ιδ' αἰῶνος μ. Χ. ἔτε πλέον τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον κοιτεστράφη, περισώζοντα εἰσέτι εἰσὶν τινα τῶν τειχῶν καὶ πύργων ἐπεσκευασμένων ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν¹.

¹ Ἐπὶ τῶν εἰσπλόνων τῆς ἐνδόχου ποτὲ καύτης πόλεως καίτοι πάντων ἐσθμάντων χωρίδιον

Ἡδών (ή). Ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ, ὅπου ἦτο ἐμπορικὸς λιμὴν τῆς Ἀμφιπόλεως τὸ πάλαι· ἐχρησίμευσεν δὲ καὶ ὡς ὁρμητήριον τῶν Ἀθηναίων πρὸς κατὰκτησιν τῆς Ἀμφιπόλεως καὶ τῆς λοιπῆς μεσογείου χώρας. Πρῶτοι οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὴν στρατηγίαν Κίμωνος τοῦ υἱοῦ τοῦ Μιλτιάδου κατέκτησαν τὴν Ἡδῶνα¹ παρὰ τῶν κατὰ τὸν 6^{ον}

Γενίχιον=Νεοχώρι καλούμενον, περὶ οὗ ἐποιτσάμεθα λόγον ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. Κατὰ τὴν αὐτίκας περιοδείαν μου παρετήρησα ἀρχαίας τινὰς ἐπιγραφὰς, ψηφίσματα καὶ τρία ἢ τέσσαρα ἀνάγλυφα κεκαλοῦμένα καὶ τετελιχημένα ἐπὶ δύο ἐκεῖ εἰσέτι ἱσταμένον κόρυτον, τῶν τοίχων τῶν οἰκιῶν καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ χωρίου. Πρὸ ὀλίγων εἰσέτι ἔτων, ὡς παρ' εἰδότην ἐπληροφορήθην, ἐσφύζοντο αὐτόθι πολλὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀπλοϊκὴν τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου ἐκείνου ἔσφασαν τὰ πῆρ' αὐτοὶ Φράγχοι ἐς τὴν Φραγκίαν. Εὐρίσκονται δὲ πάντοτε καὶ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ νομίσματα αὐτόθι ὑπὸ τῶν τὴν γῆν κάλλιπ' ἐργούντων χωρικῶν.

1 Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, τὰ κατὰ τὴν ἄλωσιν ταύτην τῆς Ἡδῶνος ἑκτενέστερον διηγεώμενον, διοικητὴς αὐτῆς τότε ἦτο ὁ Βόγης, ὅστις μετὰ γυναικὸς τῆς ὄντι καὶ ἀπαρ' ἀειγματίστου Ἰσως παρὰ τοῖς βαρβάροις αὐταπαρνήσει· ἀντίστη πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ἀκούσιμεν αὐτοῦ τοῦ πατρὸς τῆς ἱστορίας ἀφ' ἡγουμένου τάδε μετὰ πολλῆς σαφηνείας καὶ χάριτος «Τῶν δὲ ἐξαιρεθέντων ὑπὸ Ἑλλήνων οὐδένα βασιλεὺς Σέρξης ἐνόμιζε εἶναι ἄνδρα ἀγαθόν, εἰμὴ Βόγην μόνον τὸν ἐξ Ἡδῶνος· τοῦτον δὲ κινέων αὖν ἐπαύετο, καὶ τοὺς περιεόντας αὐτοῦ ἐν Πέρσῃσι παῖδας ἔτιμα μάλιστα, ἐπεὶ καὶ ἄξιός αὐνός μεγάλου ἐγένετο Βόγης, ὃς ἐπειδὴ ἐπολιούρκετο ὑπὸ Ἀθηναίων καὶ Κίμωνος τοῦ Μιλτιάδου, παρέδ' αὐτῷ ὑπόσπονδον ἐξελεῖν καὶ νοστήσαι εἰς τὴν Ἀσίην, οὐκ ἠθέλησε, μὴ δειλὴν δόξαιε περιεῖναι βασιλεῖ, ἀλλὰ διεκάρτερος ἐς τὸ ἔσχατον· ὡς δ' οὐδὲν ἔτι φοβῆς ἐνὴν ἐν τῇ τείχει, συνήσας πυρὴν μεγάλην ἔσφαξε τὰ τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰς παλλακὰς καὶ τοὺς οἰκέτας καὶ ἔπειτα ἐσέβαλε εἰς τὸ πῦρ, μετὰ δὲ ταῦτα τὸν χρυσὸν ἅπαντα τὸν ἐκ τοῦ ἁσπὸς καὶ τὸν ἄργυρον ἔσπειρε ἀπὸ τοῦ τείχεος εἰς τὸν Στρυμόνα· ποιήσας δὲ ταῦτα καὶ ἑαυτὸν ἐπέβαλε εἰς τὸ πῦρ· οὕτω μὲν οὕτως δικαίως κινέεται ἔτι καὶ ἐς τὸδε ὑπὸ Περσέων.» Ἀκούσωμεν καὶ τοῦ Πλούταρχου ἱστοροῦντος ἐν βίῳ Κίμωνος ὡς ἔστι. «Κίμων δὲ, τῶν συμμάχων ἤδη προσκεχωρηκότων αὐτῷ, στρατηγὸς εἰς Θράκην ἐπλευσεν, πυνθανόμενος Περσῶν ἄνδρας ἐνδόξους καὶ συγγενεῖς βασιλέως Ἡδῶνα πόλιν παρὰ τῷ Στρυμόνι κειμένην ποταμῷ κατέχοντας ἐνοχλατὸν τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκείνον Ἑλλήσιν. Πρῶτον μὲν αὖν αὐτοὺς μάχῃ τοὺς Πέρσας ἐνίκησε καὶ κατέλπεισεν εἰς τὴν πόλιν· ἔπειτα τοὺς ὑπὲρ Στρυμόνα Θράκας, ὅθι αὐτοῖς ἐφοῖτα σίτος, ἀναστάτους ποιῶν καὶ τὴν χώραν παραφυλάττων ἅπασαν, εἰς τοσαύτην ἀπορίαν τοὺς πολιορκουμένους κατέστησεν, ὥστε Βούτην τοῦ βασιλέως στρατηγὸν ἀπογνόντα τὰ πράγματα τῇ πόλει πῦρ ἐνέειναι καὶ συνδιαφθεῖραι μετὰ τῶν φίλων καὶ τῶν χρημάτων ἑαυτόν. Οὕτω δὲ λαβὼν τὴν πόλιν ἄλλο μὲν οὐδέ· ἄξιον λόγου ὠφελήθη, τῶν πλείστων τοῖς βαρβάροις συγκατακχεύειν, τὴν δὲ χώραν εὐφραστάτην οὖσαν καὶ καλλίστην οἰκῆσαι παρέδωκε τοῖς Ἀθηναίοις.

Καὶ τοὺς Ἑρμάς αὐτῷ τοὺς λιθίνους ὁ δῆμος ἀναθεῖναι συνεχώρησεν, ὧν ἐπιτέγραπται τῷ μὲν πρώτῳ,

Ἦν ἄρα κἀκεῖνοι ταλαχάρδοι, οἳ ποτε Μήδων
παισιν ἔπ' Ἡδῶνι Στρυμόνος ἀμφὶ ροῆς
λαβὼν τ' αἰθῶνα κρυερὸν τ' ἐπάγοντες· Ἀρῆα
πρῶτοι δυσμενέων εὖρον ἀμνηχανίην·

τῷ δὲ δευτέρῳ, Ἠγεμόνεσσι δὲ μισθοῦ Ἀθηναῖοι τὰδ' ἔδωκαν
ἀντ' ἐλευργεσίας καὶ μεγάλων ἀγαθῶν.
Μαλλόν τις τὰδ' ἰδὼν καὶ ἐπεσσομένων ἐθέλησεν
ἀμφὶ περὶ ξυνοῖς πράγμασι δῆρ' ἔχειν·

τῷ δὲ τρίτῳ Ἐκ ποτε τῆσδε πόλιν ἄμ' Ἀγρεΐδῃσι Μενεσθεὺς
ἤγατο γάθειον Τρωϊκὸν ἐς πέδιλον·
ὃν ποθ' Ὀμηρὸς ἔφη Δαναῶν πόκα θωρηκτῶν
κοσμητῆρα μάχης ἔφαγον ὄντα μόλειν.
Οὕτως οὐδὲν ἀεικὲς Ἀθηναίοισι καλεῖσθαι
κοσμητῆρας πολέμου τ' ἀμφὶ καὶ ἡγορέας·

Μηδικὸν πόλεμον κυριεύσαντων αὐτὴν Περσῶν, ὡς ὁ Θουκυδίδης (ἐν βιβλίῳ 1, §. 98) διηγείται. «Πρῶτον μὲν Ἰόναν τὴν ἐπὶ Στρυμόνι Μήδων ἐχόντων πολιορκίᾳ εἶλον καὶ ἡνδραπόδισαν Κίμωνος τοῦ Μιλτιάδου στρατηγοῦντος». «Ὅτε δὲ ἐν ἀρχῇ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ὁ στρατηγὸς τῶν Λακεδαιμονίων Βρασίδας καταλαβὼν τὴν Ἀμφίπολιν ἡπαίλει καὶ τὴν Ἰόναν, τότε μόλις ἡδυνήθη νὰ σώσῃ αὐτὴν ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Θουκυδίδης. «Καὶ τὴν μὲν Ἀμφίπολιν Βρασίδας ἄρτι εἶχε, τὴν δὲ Ἰόναν παρὰ νύκτα ἐγένετο λαβεῖν. Εἰ γὰρ μὴ ἐδοθήησαν αἱ νῆες διὰ τάχους, ἄμεινον ἂν εἶχεν». (Θουκυδ. 4, 106). Ἡ Ἰὼν καταστραφεῖσα ἀκαλούθως ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀνοικοδομηθεῖσα βραδύτερον ἐν τῇ αὐτῇ θέσει μετωνομάσθη Ἀνακτορόπολις, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ὄνομα εἶνε γνωστὴ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα. Πρὸς μεσημβρίαν τῆς ἀρχαιοτάτης τε καὶ μεσαιωνικῆς τῆς πόλεως κεῖται νῦν χωρίον μικρὸν καὶ ὑπὸ ὀλιγίστων ζευγυτῶν συγκείμενον, ἡ Κοκτέσσα.

Πέργαμος (ἡ). Ἡ ἀρχαιοτάτη αὕτη πόλις κειμένη παρὰ τὰς ὑπώρειας τοῦ ὄρους Παγγαίου ἐπὶ τῆς θέσεως, ἐν ᾗ τανῦν κεῖται ἡ περὶ ἧς ἐν τῷ 6^ῳ τεύχει τοῦ Παρνασσοῦ εἰπομένη κώμη Πραδίστα, ἦτο ὁχυρὰ πόλις ὡς ἐκ τῶν ἐξῆς τοῦ Ἡρόδοτου ἐξάγεται, «... Παρκμεῖβεται (ἰερέως) τείχεα τὰ Πιέρων, τῶν ἐν Φάγρης ἐστὶ ὄνομα καὶ ἐτέρῳ Πέργαμος· τούτῃ μὲν δὴ παρ' αὐτὰ τὰ τείχεα τὴν ὁδὸν ἐποιεῖτο» (Ἡρόδ. 7, 112).

Δραβήσκος (ἡ). Ἡ ἀρχαία αὕτη πολίχνη ἔκειτο πρὸς Ἀνατολὰς τῆς Κερκινίτιδος λίμνης καὶ πρὸς μεσημβρίαν τῆς ἐκβολῆς τοῦ Ἀγγίτου ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ μέχρι νῦν διασώσκοντος τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τῆς πόλεως χωριδίου Ζδραβῆκη. Περὶ τὴν πολίχνην ταύτην κατεστράφησαν δεκαμισχίλιοι Ἀθηναῖοι καὶ σύμμαχοι ὑπὸ τῶν Θρακῶν τῷ 466 π. Χ. κατὰ τὸν Θουκυδίδην λέγοντα (ἐν βιβλ. 2^ῃ § 102.) τὰ ἐξῆς. «Ἐπειτα δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔτεσι δύο καὶ τριάκοντα ὕστερον, ἐποίκους μυρίου σφῶντε αὐτῶν καὶ τῶν ἄλλων τὸν βουλούμενον πέμψαντες, οἱ διεφθάρησαν ἐν Δραβήσκῳ ὑπὸ Θρακῶν». Σημειώτερον δ' ὅτι ἡ πόλις αὕτη συγχέεται ἐσφαλμένως ὑπὸ πολλῶν ἱστορικῶν μετὰ τῆς ἐτέρας πόλεως Δραβήσκου, ἥτις, ὡς ἐν οἰκείῳ τόπῳ εἵπαμεν, ἔκειτο ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς νῦν πόλεως Δράμας.

Μύρκινος (ἡ). Τὴν ἀρχαιοτάτην ταύτην πρωτεύουσαν πῶν Ἠδωνῶν, κειμένην μεσημβρινῶς τοῦ Δραβήσκου ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς καὶ ὁχυρᾶς θέσεως τοῦ χωρίου Καδακιά, λαβὼν ὡς ἀκριβὴν παρὰ τοῦ Δαρείου τῷ 513 π. Χ. Ἰστιάς ὁ Μιλήσιος ἐτείχευσεν αὐτὴν, ὡς ἱστορεῖ ὁ Ἡρόδοτος (ἐν 5. 124) λέγων τὰ ἐξῆς. «... Ἐς Μύρκινον τὴν Ἠδωνῶν τὴν Ἰστιάς ἐτείχευε παρὰ Δαρείου δωρεὰν λαβὼν». Κατὰ δὲ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον κατέλαβεν αὐτὴν ὁ στρατηγὸς τῶν Λακεδαιμονίων Βρασίδας ὡς ὁ Θουκυδίδης διηγείται (ἐν βιβλ. 4, § 107.) διὰ τῶν ἐξῆς. «Καὶ Μύρκινός τε αὐτῷ (τῷ Βρασίδᾳ) προσεχώρησεν Ἠδωνικὴ πόλις. Ἡ Μύρκινος ἐφημίζετο τὸ πάλαι διὰ τε τὰ ὄρη καὶ μεταλλεῖα καὶ τὴν ναυπηγήσιμον ξυλικήν».

Ἄλλαι μικρότεροι ἀρχαῖαι καὶ μεσαιωνικαὶ πόλεις εἰσὶν αἱ ἑξῆς.

Γάζωρος (ή). Ἡ Γάζωρος ἔκειτο μεταξὺ τῆς Ἀμμοπόλεως καὶ τῆς Μυρ-
κίνου πολὺ πλησίον τοῦ ὄρους Παγγαίου, ἦτο δὲ ἐπίσχυρος τὸ πάλαι διὰ τὸν
ἐν αὐτῇ ναὸν τῆς Γαζωρίτιδος Ἀρτέμιδος καὶ ἀργότερον διὰ τὸν σπαθρὸν
τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ ὁ πολῖτης ἐλέγετο Γαζώριος.

Φάγρη¹ (ή). Αὕτη κειμένη πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ἠϊόνας ἀρκτικῶς τοῦ νῦν
χωριδίου Ὀρφάνου, περὶ οὗ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἰπόμεν, καὶ πλησίον τῆς θα-
λάσσης ἦτο λίαν ὀχυρὰ.

Ἀπολλωνία (ή). Τὴν πολίχνην, ταύτην, κειμένην ἐν τῇ αὐτῇ περαλίᾳ
τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου πρὸς ἀνατολὰς τοῦ χωρίου Μαχαλά, δὲν πρέπει νὰ
συγχίσωσιν οἱ ἀναγνώσται μετὰ τῆς ἐν Ἀθῶ Ἀπολλωνίας, ἥς ὁ Παῦλος ἐν
ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων (κεφ. 17) μνείαν ποιεῖται, ὅτι δι' αὐτῆς διῆλ-
θε μεταβαίνων εἰς Θεσσαλονίκην.

Γαληψός² (ή). Αὕτη, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἀπὸ Γαληψοῦ υἱοῦ τοῦ Θάτου
καὶ τῆς Τελέφης κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον καὶ οὕσα μία τῶν ἐπισημο-
τέρων ἐκ τῶν ἐν τῇ ἀνατολικῇ περαλίᾳ τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου κειμένων
ἀρχαιοτάτων πόλεων, ἔκειτο περὶ τὸ νῦν χωρίδιον Πύργον. Ἡ Γαληψός ἀπο-
στάσας τῶν Ἀθηναίων ἐν ἀρχῇ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου παρεδόθη τῷ
Βρασιδίᾳ, ἀλλ' ἐκωιδεύθη καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀθηναίων Κλέω-
νος περὶ τὸ 421^{ον} π. Χ. κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θουκυδίδου (ἐν βιβλ. 5, 6)
λέγοντος τὰ ἑξῆς «... Γαληψὸν δὲ τῶν Θασίων ἀποικίαν λαμβάνει (ὁ
Κλέων) κατὰ κράτος».

Οἰσύμη³ (ή). Πρὸς ἀνατολὰς τῆς Γαληψοῦ ἔκειτο ἡ ἀρχαία αὕτη πόλις,
ἣτις εἶχε προσχωρήσει τῷ Βρασιδίᾳ ἐν τῷ Πελοποννησιακῷ πολέμῳ.

Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι ἡ Μόρκινος, ἡ Γαληψός καὶ ἡ Οἰσύμη ἦσαν
ἀποικίαι τῶν Θασίων, καθὼς ἱστορεῖ ὁ Θουκυδίδης (ἐν βιβλ. 4, 107) «Καὶ Μόρ-
κινός τε... καὶ Γαληψός... καὶ Οἰσύμη· εἰσὶ δὲ αὗται «Θασίων ἀποικίαι»
ἡ δὲ Ἀπολλωνία ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν Θρακῶν πρὸς τωμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος
κατεσκάφη μετ' ὀλίγον ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ὡς καὶ ἡ Γαληψός, ὡς ὁ Στράβων
μαρτυρεῖ «Γαληψός καὶ Ἀπολλωνία κατεσκαμμέναι ὑπὸ Φιλίππου (Στράβ.
7, 331, 33—35), ὧν ἡ πρώτη ἀνικοδομήθη ἀκολουθῶς.

1 Ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας ταύτης πόλεως σιῶνται εἰσέτι ἀρχαῖα εἰσέτια ἀκροπόλεις
καὶ τειχῶν, καὶ εὐρίσκονται πολλάκις ἀρχαῖα ἑλληνικὰ νομίσματα ὑπὸ τῶν ζευγυτῶν συνη-
θως, οἵτινες πωλοῦσιν αὐτὰ ἀντὶ εὐτελοῦς τιμῆς εἰς τὸν πρῶτον τυχόντα ἀγοραστήν.

2 Ὁ κ. Δήμιτσας πολὺ δικαίως ἐλέγχων τὸν γερακὸν πινακογράφον κ. Κίορετ ἀγνο-
οῦντα τελείως τὴν πόλιν ταύτην, ὅπως καὶ πολλὰς ἄλλας, προτρέπει αὐτὸν νὰ τοποθετήσῃ ἐν
τῷ πῖνακι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος κεφαλαίως γράμμασιν αὐτήν ὁρθῶς δὲ ποιῶν ἐπιφέρει ἐπι-
σημαντικῶς καὶ τοὺς Gauly καὶ A. Forbiger ὅπως ἀγνοοῦντας ταύτην καὶ ἀναφέροντας μόνον
τὴν ἐν τῇ Σιθωνίᾳ τῆς Καλκιδίκης Χερσονήσου κειμένην Γαληψόν.

3 Ἡ Οἰσύμη, Σισύμη καὶ Σόμη παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ἀπαντᾷ, εἶνε παναρχαιοτάτη
πόλις καὶ ἡ αὕτη τῇ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου (ἐν Ἰλιάδι 8, 384) Οἰσύμη καλουμένη.

*Ἀνακτορόπολις*¹ (ἤ). Αὕτη οἰκοδομηθεῖσα ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαιοτάτης καὶ περιωνύμου πόλεως Ἠϊόνας πλησίον τοῦ νῦν χωρίου Κοντέσσης, ἐνθα σώζονται εἰσέτι βυζαντινὰ τινὰ εἰρήπια, διατέλει κατὰ τὸν μεσαιῶνα μία τῶν εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῶν Φιλίππων ὑποκειμένων ἐπισκοπῶν.

Ἐνταῦθα περαινόντες τὴν τῶν ἀρχίων καὶ μεσαιωνικῶν πόλεων περιγραφὴν, ἣν τὸ ἐσ' ὅμιν εὐπρόσιτόν τε καὶ χρήσιμον τῷ ἀναγνώστῃ ἐπεμελήθημεν νὰ καταστήσωμεν, καὶ περὶ τῆς πνευματικῆς καταστάσεως καὶ τῆς φυσικῆς τοπογραφίας τῆς χώρας ὀλίγα τινὰ, μαρτυροῦντα τὴν σπουδαιότητα αὐτῆς, μετὰ τινων παρατηρήσεων καὶ προτροπῶν νὰ εἰπωμεν ἐν ἀνακεφαλαίῳσι ἀναγκαῖον νομίζομεν, περὶ δὲ τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων ὥς καὶ τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων καὶ τῶν ἐν ταῖς πλατείαις πάντων σχεδὸν τῶν κωμοπόλεων καὶ χωρίων κατὰ Κυριακὴν καὶ πᾶσαν ἄλλην ἐπίσημον ἑορτὴν ὑπὸ τῶν νέων καὶ νεανίδων γινομένων χορῶν, οἵτινες ἀνγκυλοῦσιν ἡδέως εἰς τὴν μνήμην τοῦ θεατοῦ τοὺς πάλαι Σπαρτιατικοὺς χοροὺς, ἐπιτραπέϊω ἡμῖν ν' ἀποσιωπήσωμεν ἤδη, καθ' ὅτι περὶ τούτων πάντων, ὥς ἀποτελούντων ἀντικείμενον ἰδιαιτέρως πραγματείας, ἐπιφυλασσόμεθα ἄλλοτε νὰ γράψωμεν ἐν ἐκτάσει.

Τὰς τρεῖς ἐν λόγῳ ἐπαρχίας ἐξετάζοντες ὑπὸ τὴν διοικητικὴν πρῶτον ἀνάπτυξιν παρατηροῦμεν εὐτυχῶς ὅτι, ἂν καὶ πολλὰ βεβαίως εἰσέτι ἐν ἀπολείπονται, ὅπως ἡ ἐν αὐτοῖς ἐκπαίδευσις καταστῇ ἀνταξίᾳ τῶν προσδοκιῶν παντὸς ἀληθῶς φιλομούσου καὶ ἀγαπῶντος τὴν εὐημερίαν τῆς πατρίδος του, ἂν καὶ ἡ ἐν γένει τῶν πόλεων κωμοπόλεων καὶ χωρίων κατάστασις πόρρω δυστυχῶς ἀπέχει τοῦ ποθητοῦ τῆς τελειοποιήσεως βαθμοῦ, πλὴν ἄλλ' ὅμως ἡ δύναμις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν αὐταῖς σχετικῶς πρὸς ἄλλας πόλεις, κωμοπόλεις καὶ χωρία ἄλλων ἐπαρχιῶν εἶνε ἀκραιότερα, ἀνθηρὰ καὶ εὐέλπιδες. Ἐπικρατοῦσα γλῶσσα πανταχοῦ ἐν αὐταῖς ἐξαιρέσει χωρίων τινῶν τῆς Νευροκόπης διατελεῖ ἡ Ἑλληνικὴ, πλείττες ὅσας λέξεις ἀρχαιοτάτας διασώζουσα, πᾶσαι αἱ τῶν ἐπαρχιῶν τούτων κοινότητες ἤρξαντο φιλοτίμως νὰ συσταίνωσι πρὸς τοῖς προὔπαρχοις γραμματοδιδασκαλείαις δημοτικὰ σχολεῖα, ἀμιλλώμεναι ποῖα νὰ ὑπερβῇ τὴν ἄλλην διὰ συνεισφορῶν ἐπιδολλομένων εἰς ἕκαστον κατὰ τὴν χρηματικὴν αὐτοῦ κατάστασιν, δι' ἧς ἕκαστον χωρίον, ἐκτός τινων περὶ τὴν Νευροκόπην κειμένων, ἔχει, ὥς εἶδομεν, σχολεῖον δημοτικὸν ἢ γραμματοδιδασκαλεῖον, πολλὰ δὲ τούτων ἔχουσι δύο ἀλληλοδιδασκτικὰ καὶ Ἑλληνικὸν καὶ τινὰ τούτων σχολεῖον τῶν θηλέων, ὧν τὴν ἐκπαίδευσιν ἤρχισαν νὰ ἐπιδιώκωσιν οἱ ἀπλοῖχοι ἀλλὰ ἱκανῶς φιλομαθεῖς τῆς χώρας ταύτης κῆτιχοι.

¹ Τὴν πόλιν ταύτην λίαν ἐσφαλμένως συγγένοιν οἱ περισσότεροι τῶν νεωτέρων πρὸς τὴν Ἐλευθερόπολιν, τὴν παρὰ τὴν Νεάπολιν (παλαιὰν Καβάλλαν) κειμένην.

Υπολογίζοντες δὲ τὰ νῦν ὑπάρχοντα ἐν αὐταῖς σχολαῖς εὐχαρίστως παρατηροῦμεν ὅτι ἐν μὲν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Δράμας ὑπάρχουσι δύο Ἑλληνικὰ σχολεῖα, τὸ τῆς Δράμας καὶ τὸ τῆς Πρωτοτακίνης, ὁ δημοτικὸν, τὸ τῆς Δράμας, Τεκτάλτου, Δοξάτου, Πλεούνης καὶ Νευροκόπης. 5 γραμματοδιδασκαλεῖα, ἥτοι κοινὰ λεγόμενα σχολεῖα, οἷα τὸ τῆς Βησσαρίανης, Γιουρεζικίου, Βώλακος, Δρανόβου καὶ Κουβαλίστης καὶ 2 παρθεναγωγεῖα, τὸ τῆς Δράμας καὶ τὸ τῆς Νευροκόπης.¹—Ἐν δὲ τῇ τῆς Ζίχνης ἐπαρχίᾳ ὑφίστανται 3 Ἑλλ. σχολεῖα, οἷα τὸ τοῦ Ἀλιστρατίου, Ῥοδολείδους καὶ Εἰκοσιφοινίσσης, 10 Ἀλληλοδιδασκτικὰ τὸ τοῦ Ἀλιστρατίου, Ζελευχάδου, Ῥαχάδου, Σκριτοβάδου, Σιληνοῦ, Ἀγγίστας, Πιθίων (Κλοῦπ-κίση), Ῥοδολείδους, Σεράλτου καὶ Πραδίστης, 5 Γραμματοδιδασκαλεῖα, τὸ τοῦ Γρέτσικου, Μαντηίου, Στραβολάκκων, Βολτσίστης καὶ Κοτσάκίου, καὶ 3 Παρθεναγωγεῖα τὸ τοῦ Ἀλιστρατίου, Ῥοδολείδους καὶ τὸ τοῦ Ζελευχάδου.²—Ἐν δὲ τῇ ἑπαρχίᾳ Ἐλευθερουπόλεως ὑπάρχουσιν ἐν Ἑλληνικὸν σχολεῖον, τὸ τοῦ Πραδίου, 4 Ἀλληλοδιδασκτικὰ, τὸ τῆς Μουστένης, Νικησιανῆς, Δακκοβικίων καὶ Κρεμμύστης καὶ 7 Γραμματοδιδασκαλεῖα τὸ τῶν Ἐλευθερῶν, Παλαιοχωρίου, Τσιούσης, Αὐλῆς, Φτέρης, Πόμπλης, καὶ Τσερεπλάνου· προσθέτοντες δὲ καὶ τὰ ὑπαγόμενα μὲν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Μητροπολίτου Ξάνθης, κείμενα δὲ ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Ἐλευθερουπόλεως 1 Ἑλληνικόν, τὸ τῆς Καδῆλλας, 4 Ἀλληλοδιδασκτικὰ τὸ τῆς Καδῆλλας Μεσορρόπης, Καραγιάννης καὶ Ποδγορίας, καὶ 1 Παρθεναγωγεῖον τὸ τῆς Καδῆλλας, εὐρίσκομεν ὅτι τὸ σύνολον τῶν σχολείων ἀνέρχεται εἰς 7 Ἑλληνικὰ σχολεῖα, 23 ἀλληλοδιδασκτικὰ, 17 προπαιδευτικὰ καὶ 6 Παρθεναγωγεῖα. Σημειωτέον δὲ ὅτι οὐδὲν σχεδὸν τῶν περιγραφέντων χωρίων ὑπάρχει ἄνευ ἐκκλησίας, ὅπερ ἐστὶν ἀλάνθαστον τεκμήριον τοῦ Ἑλλήνος, οὗτινος πρῶτιστον μέλημα εἶνε ἡ ἀνίδρυσις σχολαίου καὶ ἐκκλησίας.³

1 Τὸ παρθεναγωγεῖον τοῦτο δυστυχῶς διαλύθη πρό τινας ἔνεκα τῶν καιρικῶν περιστάσεων, ἔχομεν ὁμῶς πλήρεις τὰς ἐλπίδας ἡμῶν ὅτι ὁ ἐν Ἀθήναις πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων Σύλλογος, τῇ συνδρομῇ τοῦ ἁπλοῦς ἔνεκα ἐνδείας τῶν κατοίκων καὶ πρότερον τοῦτο διετηρεῖτο, δὲν θέλει λησμονήσας τόσον ταχέως τὰς τοσαύτας καὶ τοιαύτας πρὸς ἀποτροπὴν τῶν κατοίκων τῆς Νευροκόπης ἀπὸ πάσης ἑλληνικῆς μαθήσεως γενομένης τῶν φωτισθεπτῶν ἀποπειράς καὶ ὅτι ἐπομένως θέλει συστήσῃ αὐτὸ καὶ πάλιν, ἀποστέλλων αὐτῷ παρθεναγωγὴν εὐπαιδευτον καὶ πεπειραμένην.

2 Κατὰ τὴν περιγραφὴν τῆς κομοπόλεως ταύτης, ἣν ἐποιήσαμεθα ἐν τῷ 6^ῳ τοῦ «Παρνασσοῦ» τευχέι, εἰπάμεν ὅτι ἀπόλυτος ὑφίσταται ἀνάγκη συστήσεως παρθεναγωγείου ἐν Ζελευχάδῳ, ἐν ᾧ σήμερον λαλεῖται ἀνάμικτος ἡ ἑλληνικὴ καὶ ἡ τουρκικὴ. Τὴν ἀνάγκην ταύτην πληροφοροῦμεθα εὐτυχῶς ὅτι ὁ ἀνωτέρω Σύλλογος ἐθεράπευσε πέρφας πρὸ τινων μηνῶν αὐτὸς κατὰλληλον διδασκάλισσαν.

3 Εἰνεῖκανὼς λυπηρὸν διότι τινὲς τῶν Εὐρωπαίων δημοσιεύσαντες κατὰ διαφόρους χειροῦς στατιστικὰς τοῦ τε πληθυσμοῦ τῶν κατοίκων κατὰ ἑκτασίαν, κατὰ φυλὰς καὶ κατὰ θρησκείας, καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διαφόρων ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ ἑλληνικῶν εκπαιδευτηρίων, εἰ ἀγνοίας παρενόχλωσαν οἰκτρῶς τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐδύσαν αὐτῷ σπουδαίως τὸν ἑλληνισμόν. Παραλείποντες ἐνταῦθα τὸν ἐν γνώσει, ὡς κοινῶς τοῦλάχιστον φρονεῖται, καταστήσαντα τὴν ἐπιστήμην ὄργανον τῶν πανσλαβιστῶν! καὶ διὰ γνωστοῦς λόγους ἀποπειρά-

Τοιαύτης λοιπὸν ἀποδεικνυομένης δι' ἀριθμῶν τῆς πνευματικῆς κατὰς ἡμεῖς τῶν τριῶν ἐπαρχιῶν, ἣτις τῶντι ἐκκλῆτικῶς ἐνθαρρύνει πάντα φιλόμους, ἡμεῖς δὲν κρίνομεν ἄσκοπον τελευταίως νὰ ὑποδείξωμεν τοῖς ἀρμοδίοις ἀναγκαίως τινάς, ἀλλὰ καὶ οὐχὶ δυσκόλους πρὸς πραγματοποίησιν βελτιώσεις· προτρέποντες τοὺς μὲν φιλοπάτριδας τῆς Δράμας πολίτας νὰ συστήσωσιν ἀμέσως φιλεκπαιδευτικὸν τινα σύλλογον, ὅστις νὰ φροντίζῃ καὶ περὶ τῶν περιχώρων καὶ μάλιστα ἐκείνων, ὅπου τὰ ξενικὰ στοιχεῖα διὰ πάντοίων μέσων πειρῶνται νὰ βάλωσι τὸν πόδα των· τοὺς δὲ τῆς Νευροκόπης πιστοὺς τοῦ Ἑλληνισμοῦ θεράποντας, ὅπως μὴ ἀντιτάξωσι βίαν κατὰ τῆς βίης οὐδὲ ν' ἀνταποδώσωσι τὰ ἔσα τοῖς καὶ διὰ φονικῶν ὅπλων πειραθεῖσι ν' ἀρπάσωσι τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖά των, ἀλλ' εἰρηνικῶς ἐξακολουθῶσι ποτιζόμενοι τῶν ναμάτων τῆς Χριστιανικῆς παιδείας καὶ ἑλληνικῆς μαθήσεως ἀντλοῦντες ἐξ αὐτῶν καρτερίαν καὶ ὑπαμονὴν καὶ ἐπικαλούμενοι τὴν ἀρωγὴν τῶν ἀρμοδίων συλλόγων, ἐλλείψει οἰκείων μέσων, πρὸς συντήρησιν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων των, καὶ οὕτω διὰ τῆς ἐμφορῆς αὐτῶν πρὸς αὐτοὺς διαγωγῆς, τοῦ εἰρηνικοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ κηλοῦ καὶ ἀξιομιμήτου παρδείγματος των ἐλκύσωσι πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν καὶ τοὺς ἃ οὐκ οἶδας ποιοῦντας καὶ τοὺς μαχομένους ὑπὲρ ὧν ἐνδομύχως ἀπεύχονται· τοὺς δὲ φιλομούσους τοῦ Ἀλισταράτου κατοίκους, ἵνα ὡς ἐκ τῆς θέσεως, ἣν κατέχει ἡ ὠραία πατρίς των, οὕτω τὸ κέντρον τῆς ἐπαρχίας ὅλης, διοργανίσωσι προσήκοντως πρὸς τῷ Παρθεναγωγείῳ, περὶ οὗ ἐν οἰκείῳ τόπῳ τὰ εἰκότα εἴπομεν, καὶ τὴν κεντρικὴν Ἑλληνικὴν σχολὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ ἀποκαταστήσωσιν αὐτὴν ἐν εἰδῇ ἡμιγυμνασίου, ὅπως οἱ ἐκ τῶν περιχώρων μαθηταὶ κατχετιζόμενοι δεόντως ἐν αὐτῇ μεταδώσωσιν εἴτα τὰ ἑλληνικὰ γράμματα εὐκολώτερον εἰς τὰ ἑαυτῶν χωρία· τοὺς δὲ τοῦ Ζελειαρχόβου, ὅπως, κατορθωθείσης κατ' εὐχὴν ὑπὸ τοῦ ἐνταῦθα πρὸς δικάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων Συλλόγου τῆς συστάσεως καὶ ἐν τῇ πατρίδι των Παρθεναγωγείου, ἐξορίσωσι πλέον ἐντελῶς ἀπὸ τῶν ἐστιῶν των τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν· τοὺς δὲ φιλο-

θέντα τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν νὰ ἐκλαύσῃ! γερμανὸν πινακογράφον Κείπερτον (Kiepert), μνημονεύομεν τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ὑπὸ τοῦ περιωνύμου Ἀγγλοῦ πινακογράφου Ἐδουάρδου Στάνφορντ (Edward Stanford) πρὸ τινος ἐν Λονδίνῳ ἐκδοθέντος ἐθνολογικοῦ χάρτου τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος, ἐν ᾗ μετὰ λόπης παρατηρεῖ ὁ ἀναγνώστης ὅτι οὐ μόνον πολυάριθμα χωρία, ἔχοντα δημοτικὰ σχολεῖα, ἐντελῶς παρελείφθησαν, ἀλλὰ καὶ πόλεις, πολίχναι καὶ κομποπόλεις ἔχουσαι ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ ἀλληλοδιδακτικὰ καὶ τινες τοῦτων καὶ παρθεναγωγεῖα οὐδόλως ἀναφέρονται ἐν τῷ πίνακι τῆς στατιστικῆς αὐτοῦ. Ἡ πόλις Δράμα π. χ. ἔχουσα ἑλληνικὸν σχολεῖον, ἀλληλοδιδακτικὸν καὶ παρθεναγωγεῖον ἀπεκλείσθη ἐντελῶς μνημονευομένη μόνον ὡς ὄνομα ἐπαρχίας, ἡ Νευροκόπη καὶ τὸ Ἀλισταράτον, ἡ Πρωτοσσαῖνη καὶ τὸ Δοξάτον, τὸ Ροδολεῖθος καὶ τὰ Πίθια (Κισόπ-κιοη) τὰ Ἀκκοδείσια καὶ τὸ Σέμχλτον καὶ τόσαι ἄλλαι κομποπόλεις, οὐδόλως ἐν τῇ στατιστικῇ αὐτοῦ μνημονεύονται· σφβουλάμενοι τῶν ἀναγνωστῶν ἀναγνώτωσαν τὸ τρίτον τμήμα τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ἐθνολογικοῦ τούτου χάρτου μεταφρασθέντος ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ ἐκδοθέντος εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς γλῶσσαν ὑπὸ τοῦ κ. Ἡρ. Λαζαρίδου μετὰ τινων τροποποιήσεων.

πρόσωπος τοῦ Πραβίου, ὅπως συναισθανόμενοι ὅτι ἡ βᾶσις τῆς κοινωνικῆς μορφώσεως εἶνε τὰ παρθενγωγεία προῶσιν ἀμέσως εἰς οὐστάσιν τοιούτου τῆ ἠθικῆς τε καὶ ὕλικῆς συνδρομῆς τοῦ σεβ. ἐπισκόπου των Διονυσίου, ὅστις εὐχάριςτος πληροφορούμεθα, ὅτι ἐκτελεῖ μετὰ πολλοῦ ζήλου τὸ καθήκον καλῶς καὶ φιλομούσου ποιμενάρχου, ἐλκύνων τοὺς ἐπζίνους καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ποιμενίου του· τοὺς δὲ τῶν λοιπῶν κομποπόλεων καὶ χωρίων φιλομαθεῖς, ἀλλὰ λίαν εὐπίστους κατοίκους, ἵνα περισσοτέρων εἰς τὸ ἐξῆς ἐπιστῶσι προσοχὴν ἐπὶ τῆς ποιότητος τῶν διδασκάλων καὶ τῆς εὐμεθοῦς διδασκαλίας των, διότι πραγματικῶς, καὶ ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, πολλάκις βαθεῖαν τὴν λύπην ἡσθάνθημεν εὐρόντες κατὰ τὴν αὐτόσε περιήγησιν ἡμῶν εἰς πολλάς κομποπόλεις καὶ χωρία διδασκάλους κατ' ὄνομα μόνον τοιούτους καὶ οὐδὲν πλέον ἢ κηφῆνας ὄντας, διδασκάλους, οἵτινες ἀντὶ νὰ ὠφελήσωσιν εἶχον βλάβει ἐπαισθητῶς τὰς ὑπὸ τῶν ὑποίων ἀδρῶς ἐμισθοδοτοῦντο ἀτυχεῖς συνήθειας! Εὐχόμενοι τέλος, ὅπως πάντες οἱ φιλοπάτριδες κάτοικοι τῶν μερῶν αὐτῶν ἐπιμεληθῶσιν ἐτι πλέον πάσης ἀναγκαιᾶς βελτιώσεως πρὸς τὴν προθυμμένην ὑπὸ παντὸς τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ σοφοῦ κόσμου εἰρηνικὴν πρόοδον καὶ ὅπως οἱ ἐπὶ τούτῳ ὑπάρχοντες σύλλογοι βοηθῶσι δραστηκῶς ἐκ τῶν ἐνόντων μέσων τὴν ἐκπαίδευσιν, μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἐξέτασιν αὐτῶν ὑπὸ ὕλικὴν ἔποψιν.

Πεπροκισμέναι καθ' ὅλα αὐτῶν τὰ σημεῖα αἱ ἐπαρχίαι αὗται τῆς ἀνατολικῆς Μακεδονίας δι' ὁρέων θαλασσίων, διὰ σειρῶν λόφων καλλιεργησίμων καὶ διὰ πεδιάδων εὐφορωτάτων, περιέχουσιν διάφορα μεταλλεῖα, διαρρεόμεναι εἰς πολλὰ μέρη ὑπὸ ποταμῶν θαλασσίων καὶ κεκτημέναι παραλίαν ἐπαρκεστάτην περιλαμβάνουσι πάντα τὰ φυσικὰ δῶρα τὰ δυνάμενα νὰ συντελέσωσιν εἰς εὐτυχίαν διαρκῆ καὶ εὐημερίαν ἀσφαλῆ τῶν κατοικούντων αὐτάς. Ἀπ' ἐτέρου ἡ γνῶσις τῆς καλλιεργείας τῶν σπουδαιοτέρων καὶ πλουσιωτέρων προϊόντων καὶ ἰδίως τῶν δημητριακῶν καρπῶν, τοῦ βᾶμβακος, οὗ ἱκανὴ ἐξαγωγή γίνεται εἰς τε τὴν Εὐρώπην, Ἀλβανίαν, Βοσνίαν καὶ ἄλλα μέρη, τοῦ ἀρχιεπισκόπου, σιταμίου, γλυκανίσου καὶ πολλῶν ἄλλων καὶ ἡ ἐνασχόλησις τινῶν τοῦλάχιστον κοινοτήτων εἰς τε τὴν μεταξουργίαν, βυρσοδεψικὴν καὶ ὑφαντικὴν καὶ τῶν πλείστων εἰς ἐκτεταμένην κτηνοτροφίαν χορηγοῦσιν τῇ μὲν γεωργίᾳ τὰ πρὸς καλλιεργεῖαν τῆς γῆς ζῶα, τῇ δὲ ἐμπορίᾳ τὸ μαλλίον καὶ ἄλλα ἐμπορεύματα καὶ τῇ κοινωνίᾳ τὴν καθημερινὴν τροφήν, κατατάσσουσι διακαίως μεταξὺ τῶν εὐφορωτέρων καὶ προσοδοφοροτέρων ἐπαρχιῶν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας τὰς ἐπαρχίας Δράμας, Ζίχνης καὶ Ἐλευθερουπόλεως, αἵτινες μολογῶσι περιλαμβάνουσι τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα φυσικὰ δῶρα δυστυχοῦσιν ὁμῶς μὴ εὐμειροῦσαι πόρων, ὥς ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως ἐγνωμεν. Τὸ κυριώτατον δὲ τούτου αἴτιον εἶναι ἡ οἰκτρὰ κατὰστάσις τοῦ καλλιετέρου μέρους τῆς ἐκτεταμένης πεδιάδος τῶν Φιλίππων¹, ὅπερ καθ' ὅλον τὸ ἔτος κα-

1 Σημειωτέον ἐνταῦθα καὶ τοῦτο, ὅτι τῆς πεδιάδος τῶν Φιλίππων καλυπτομένης ὑπὸ τῶν

λύπεται ὑπὸ τῶν ὑδάτων, καὶ ὅπερ ἀποξηρανθὲν ἐκτὸς τοῦ ὅτι 150 περίπου χιλιάδες, κατὰ καταμετρήσεις γενομένης ὑπὸ μηχανικῶν τῆς Ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως, στρεμμάτων γῆς καλλιεργησίμου θέλει παρέξει, ἐκ τῆς ὑποίας οἱ τε ἐγγύραιο κάτοικοι καὶ τὰ κράτος πολλάκις χρηματικὰς ὠφελείας θέλουσιν ἀπολαμβάνει κατ' ἔτος, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἄλλην ἐποψὴν θέλει ἀναπτυχθῇ ὁ τόπος οὗτος, ἀναλαμβάνων ἐμπορικὴν ἀνεξαρτησίαν, καὶ τὴν δημοσίαν υἱείαν θέλει περιφρουρήσει, ἥτις πολλάκις ἐνεκα τῶν δηλητηριωδῶν ἀναθυμιάσεων, αἵτινες γεννῶνται ἐκ τῶν λιμναίων ὑδάτων καὶ ἐκ τῆς παρακμαζούσης φυτείας, προσβάλλεται. Εὐχῆς δ' ἔργον ἤθελεν εἶναι, εἰ ἡ ὀθωμανικὴ κυβερνήσις ἐπέτρεπεν εἰς δόκιμόν τινα ἀρχαιοδίφην, ὡς τὸν κ. Σχλίεμαν π. χ. ὅπως ποιήσῃται τακτικὴν ἀνασκαφὴν τῆς ἱστορικωτάτης, ὡς παρετηρήσαμεν, τῶν Φιλίππων πεδιάδος, ὑπὸ τὴν ὑποίαν, ὡς ὁ ἐπισταχμένως ἐξετάσας αὐτὰ κ. Βελὼν ἀναφέρει, κεῖνται μεγάλα ἐπιτάφια μνημεῖα ἐκ λευκοῦ μάρμαρου, πολλὰ ἐπιγραφαὶ ἀρχαῖαι καὶ πολλὰ εἰχλυστά.

Καὶ ἐν τοιαύτῃ μὲν ὑπὸ τὰς δύο ἐπόψεις, τὴν τε πνευματικὴν καὶ ὕλικήν, τὰ τῶν τριῶν τούτων τῆς Μακεδονίας ἐπαρχιῶν διατελοῦσι καταστάσει, ἐν τίνι δὲ τὰ τῶν λοιπῶν, θέλομεν ἐπίσης μετ' ἀκριθείας διεληθῆ ἐξακολουθοῦντες τὴν ἡμετέραν περιήγησιν.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ.

Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΟΥ ΒΑΝΔΥΚ *

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ.

Ἐν μιᾷ τῶν ἐκτεταμένων αἰθουσῶν τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Λονδίνου, Ἀγίου Ἰακώβου καὶ ὑπὸ τοῦς ἐκ διαμασκηνοῦ ὑφάσματος ἐστολισμένους τοίχους, ὅμιλος ὠραίων καὶ νεκρῶν γυναικῶν περὶ χειροτοχνήματα καὶ κομφοτεχνήματα καταγινόμενων ἀνέμενον εὐθύμως συνδιαλεγόμεναι τὴν ἔγερσιν τῆς βασιλίσσης.

Ἦσαν αἱ ἐπίτιμοι αὐτῆς κυρίαι· μόνη δὲ διὰ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς σοφότητος τῆς ἐπεσχίαζε τὰς λοιπὰς ἡ δούκισσα δ' Ἀλέξ ἡ μεγάλη κυρία.

ὑδάτων καὶ τὰ ἐρεῖπια τῆς περιωνύμου πόλεως εὐρίσκονται ὑπὸ τὸ ἔλως, ὅπερ ὡς ἐκτεταμένη τις φαίνεται λίμνη ἐξ ἀπόψεως. Ἐπειδὴ δὲ, ἐνεκα τῆς ἀτελείας τῶν πρὸς συγκοινωνίαν μέσων, αἱ ἑδοὶ πολλάκις, καὶ ἰδίως τὴν ἀνοιξιν, τὸ φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα, καθίστανται ἀδιάβατοι, ὁ βουλούμενος νὰ κερηγηθῇ τοὺς ἱστορικοὺς τούτους τόπους εἶνε μεγίστη ἀνάγκη νὰ ἔχῃ ἐγγυρίους ἐδηγούς ἐπισταμένους ἀκριβῶς τὰς ὁδοὺς τῆς ἐπαρχίας ταύτης, τοῦτ' αὐτὸ ἠναγκάσθημεν καὶ ἡμεῖς, περιηγούμενοι τὰ μέρη ταῦτα, νὰ πράξωμεν παραλαβόντες ἐκτὸς τοῦ ἀγωγιάτου ἐγγυρίου τινὰ ὑδηγὸν Κυπαρίσσην Σοφιστοῦ καλούμενον. Μνημονεδομεν ἐπίτηδες τοῦ ὀνόματος τοῦ καλοῦ τούτου χωρικοῦ καὶ συνοδοιπόρου οὐ μόνον διέξαντος εὐγενῆ συμπεριφορὰν, ἀλλὰ καὶ κινδονεύσαντος ὑπὲρ ἡμῶν κατὰ τὴν ὁδοπορίαν.

* Ἀντώνιος Βανδύκ (Van Dyck) διάσημος ζωγράφος τῆς φλαμανδικῆς σχολῆς γεννηθεὶς μὲν ἐν Ἀμβέρσῃ τῇ 1599, ἀποθανὼν δ' ἐν Λονδίνῳ τῇ 1641.